

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

פרשת השבוע משפטים

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחופשי חנם". יש לתמוה עד מאד: האם קניין עבדים היא הבעייה הגדולה שתעסיקנו מיד אחר מתן תורה? האם בכלל יש מצווה לקנות עבד עברי? מה הסיבה לפתוח בדבר עבדות שתתרחש, אם תתרחש, רק בעוד חמישים וארבע שנים, כשיכנסו לארץ ויתנחלו בה? תשובה: כל מגמת התורה ומטרות מצוותיה היא לשחרר את האדם מעבדות. העבדות היותר נוראה אינה עבד לאדון, אלא אדם שנעשה עבד לתאוותיו ורצונותיו. אדם יכול להיות עשיר חסר דאגה, כל עולמו לפניו, ובכ"ז לחיות חיי עבדות בלא תחושת חדות חרות עצמית. וצרת הצרות היא העבדות לרצונות להתגדל ולהיות אדון לגורל האחרים. התורה יודעת שבשעה זו, שהעבדות עדיין מפעפעת בליבם של יוצאי מצרים, כשהעבדות עדיין חרותה בקרבם, יבינו הסכנה שבעבדות, הן זו שהיא עבדות כפשוטה, להיות אדון ליהודי אחר שנלכד בעונו למכור עצמו, והן ובעיקר, העבדות של אדם ליצריו ולמאוייו. עבדות זו יכולה להפוך את מעמד סיני ח"ו, לחסר תכלית. לכן התורה פותחת במצווה זו.

"ורצע אדונו את אזנו במרצע ועבדו לעולם". מדוע ירצע באוזנו ולא ינקוב נזם באפו שיבלוט לכל רואיו? מדוע אין רוצעים על מילה, שבת, סוכה וכ"ב? השמיעה וההאזנה מבדילים את האדם והם כלי אומנתו להתעלות. מי שאזניו אטומות, ליבו גס וערל, כי אין הוא חפץ לא בידיעה ולא בתוכחה. וכבר אמרנו, בדיני נזיקין, כאשר מזיקין אדם באחד מאיבריו, משלמים דמי האיבר, עין תחת עין, רגל תחת רגל ממון. אבל אם הכהו באוזנו ועשאו חירש, משלם דמי כולו, מפני שבלא שמיעה והאזנה האדם מתנתק, כמכשיר שניתקוהו ממקור חשמל. אוזן ששמעה בסיני ונשארה אטומה, יש לנקוב חור בדלתה, לרצוע במרצע שיפתח אטימות הלב. את המצוות המעשיות בהן (לא שייכת רציעה), יכול אדם לקיים במעשה, ויוצא בהן. השמיעה היא הנותנת בינת הלב, האוזן היא רק מכשיר לבינת הדעת והלב. למען האמת יש לרצוע את הלב הערל, אבל אז לא השגנו כלום. תכלית התורה להשיב את האדם למסלולו.

העבד הגנב הזה נמכר בגניבתו. בתורה שלנו אין מושג ענישה "בבית הסוהר". מה תועיל סגירתו עם פושעים מהם ילמד רוע? מכירתו היא ע"י בית הדין שמוסרים אותו למובחר שבקהל, לאיש חכמה ועשיה. בביתו ילמד העבד שמתפרנסים מעמל כפיים ולא מסיכון רגעי בגניבה. שם, אצל בעל הבית, יחנכו אותו עם בני המשפחה למידות שיחזירו אותו כעבור שש שנים למסלולו.

מדרש תמוה: "בבוקר ניתנה תורה ובערב משפטים". מה פשט העניין, הבוקר אור סימן לחסדים בהתעוררות העולם לתפקודו לעשייה ומלאכה, ובערב חושך הדינים. בבקר התורה, בה נאמר לא תגנוב, כי יש עין עליונה צופה במעשה ובמטמוני הלב. והלך איש זה וגנב, אין זאת אלא מפני שהוא כופר בהשגחה, והוא יסוד עשרת הדברות, האמונה בהשגחה. "ונמכר בגניבתו", ולפי ההלכה מצב זה של נמכר בגניבתו הוא דחוק ביותר וכמעט לא מצוי, מפני ההכרח שדמי העבדות ודמי הגניבה חובה שיהיו שווים, וגם נמכר בגניבתו ולא בכפילו (משלם כפל). מכאן שהגניבה היתה שלב נוסף בחטאיו והתדרדרותו לעולם הפשע. הוא אינו אלא כופר בעין העליונה, ובמקום תורת חסד של אור בוקר הוא העדיף עולם חושך של דיני לילה, זמן חתירת גנבים.

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כציונות לפרשת שבוע

הגנב הזה, הופך להיות כאדם שאיבד את ייחוסו. איש זה ששכח "שויתי ה' לנגדי תמיד", התעלם ממלכות ה'. שכח את הכתוב: "אתה אדוני אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ", מעתה מקבל עליו אדון בשר ודם. לא חפץ באדנות ה', יהיה מעתה כפוף לאדון אחר, שנוטל ממנו את מושג הזמן. מעתה, הזמן שניתן לעם ישראל לקבוע מועדים וזמנים לששון, מופקע מידי האיש שהתעלם מהשגחת ה'. לכן נמכר לעבדות. כאמור, מאבד את זהותו ואת ייחוסו. אדוניו נותן לו שפחה כנענית. האישה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יוצא לבדו, "בגפו יצא". יש כאן כעין דין כרת על האיש הזה, כי מה שנותן לאדם את מהותו ומעמידו על רגליו הם אישתו וילדיו, ואלה ניטלים ממנו ונמסרים לאדון בשר ודם.

המחנכים ידונו בשאלה: ידוע שלבני נוח יש שבע מצות, ע"ז, ג"ע, שפ"ד, גזל, אבר מן החי, שבועת השם, (קללה) **דינים**. [דינים הכוונה משפטים]. ובאמת לכאורה, חוק ומשפט הם הסתברות השכל והכרח בסיסי לקיומה של כל חברה. סדרי הדין הפלילי והאזרחי הם עניין שאפשר בהסכמה חברתית, כפי שאמנם מתקיים בעולם כולו **אצל כל הגויים**. אם כן, מה הרבותא בציווי תורתנו: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"? מדוע התורה מצווה על מה שהוא מובן מאליו, כהכרח בסיסי, תנאי לכל מרקם חברתי. תשובה: כאן היסוד לכל: "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". וכן הכתוב: "קדוש הוא ועוז **מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים**". משפטי התורה, גם אלה המסדירים נושאים טריויאליים פשוטים, כמו תקנות בנייה או תנורי סיד (סוגיות במסכת בבא בתרא), הכל יונק מקדושת התורה. **שום דבר אינו מוסכמה חברתית**. הכל קדוש מסיני. משפטי התורה נצחיים וקדושים כמותה, **לא נתנו לגויים**. אנו שנצטוונו עליהם, הם עבורנו לא **כמוסכמות**, אלא ממש כמו גזרות וחוקים כאיסור חזיר, או טומאה, או כמצוות יום הכיפורים, או חמץ בפסח. לא כן משפטי הגויים, "חוקים ומשפטים בל ידעום", עינינו רואות השכם והערב, שעמים ואומות בני ישמעאל ובני אדום, **רוצחים וגוזלים בשם הדת**, בשם משפטים וחוקים שלהם. שוחטים בני אדם בשם אללה הוא אכבר, ועוד בסכלותם ורשעותם סבורים הם, הגויים המקולקלים הללו שיש להם חוק ומשפט. לכן אברהם אבינו נתירא ואמר: אמרתי רק אין יראת **אלוהים** במקום הזה והרגוני".

על דרך הדרש: "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם" כל הפרשה נדרשה על חיי האדם. שש שנים **שישים שנה יעבוד** ויתעלה, ובשביעית ימי שנותינו בהם **שבעים שנה**, רואה פרי עמל תורתו ומצוותיו. אם בגפו יבוא ולא עשה כלום בתורה ומצוות, כי ייצא ריקם לבית עולמו. אם אדוניו יתב' נתן לו **נשמה ובנים מצוות**. האישה וילדיה הנשמה ומצוותיה יהיו לאדון העולם, והוא ייצא לגן עדנו.

למחנכים כר נרחב בבירור בסיסי בבניין האדם, יסוד הבחירה החופשית מול האיפוק. גניבה ובכללה גניבת דעת הן ביטוי לכפירה, אינן מופיעות פתאום. קודם להן תהליך ירידה מתמשך עד לאובדן הבושה. מי שנוטל מה שאינו שלו, הינו בבחינת עז פנים, גס רוח הבטוח בהעדר השגחה. גם אלה הבריונים חסרי כל אמונה, שדחויים הם אפילו בחברות גסות, מפני שנשענים הם על סכלותם שיד החוק לא תגיע אליהם. התורה יודעת, לאדם יש **מנגנוני הגנה** מנגנונים

מנו"ף
מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כעיונות לפרשת שבוע

פסיכולוגיים של סובלימציה, עידון, מעוות בנגיעות פנימיות, להצדיק איוולת דרכו. **יחתור בחושך לגנוב "כי לא יבושו לגנוב כי יגנוב"**. אבל באמת גונב הוא דעת העליונה. זו צרתם של מתבגרים: גונבים דעת הורים ומורים בהישענם על מנגנון מצפון שבינתיים ניתעוות ונעשה מצפון שבסיבתו מניפים דגל השקר.

שבת שלום לצוות המורים המחנכים